

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

НАРОДНА СКУПШТИНА

ПОСЛАНИЧКА ГРУПА

Покрет слободних грађана (ПСГ) - Странка демократске акције Санџака (СДА Санџака) - Партија
за демократско деловање (ПДД)

18. септембар 2025. године

БЕОГРАД

ПРЕДСЕДНИЦИ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

На основу члана 68. члана 150. став 1 и члана 2. Пословника Народне скупштине
подносим Предлог одлуке о образовању Комисије за испитивање навода, чињеница и
околности погибије 135 војника албанске националности припадника бивше ЈНА током 80-их
година (1980-1991).

Народни посланик

Шаип Камбери

ПРЕДЛОГ

На основу члана 8. став 1 и члана 56. став 2 Закона о Народној скупштини (Службени гласник РС, бр. 9/10) и члана 68. Пословника Народне скупштине (Службени гласник РС, бр. 20/12 – пречишћен текст) Народна скупштина Републике Србије, на седници _____, заседања у 2025. години, одржаној _____ 2025 године, донела је

ОДЛУКУ О ОБРАЗОВАЊУ КОМИСИЈЕ ЗА ИСПИТИВАЊЕ НАВОДА, ЧИЊЕНИЦА И ОКОЛНОСТИ ПОГИБИЈЕ 135 ВОЈНИКА АЛБАНСКЕ НАЦИОНАЛНОСТИ ПРИПАДНИКА БИВШЕ ЈНА ТОКОМ 80-ИХ ГОДИНА (1980-1991)

1. Образује се Комисија за испитивање навода, чињеница и околности погибије 135 војника албанске националности припадника бивше ЈНА током 80-их година (1980-1991), по касарнама ЈНА у целој бившој СФРЈ.
2. Комисију чине:
 - По један народни посланик испред предлагача и по један народни посланик из сваке посланичке групе у Народној скупштини, именован на предлог посланичке групе,
 - Десет независних стручњака из цивилног сектора који се баве транзиционом правдом које ће предложити предлагач (најмање једног) и посланичке групе.
 - Представник Националног савета Албанске Националне мањине.
3. Прву седницу комисије сазива председник Народне скупштине у року од седам дана по ступању на снагу ове одлуке.
 - а. Првом седницом Комисије председава најстарији члан Комисије, до избора председника Комисије.
 - б. На првој седници Комисија бира председника и заменика председника из редова својих чланова.
4. Задатак Комисије је испитивање навода, чињеница и околности погибије 135 војника албанске националности припадника бивше ЈНА током 80-их година (1980-1991), како би се установила истина о њиховој погибији и утврдило да ли су тачни тадашњи званични наводи о узроку њихове смрти.
5. Комисија има право да од државних органа и организација затражи податке, исправе и обавештења потребна ради извршавања задатака утврђених овом одлуком.

6. Комисија је дужна да задатке утврђене овом одлуком изврши у року од 120 дана од конституисања Комисије.

Комисија је дужна да Народној скупштини поднесе извештај о утврђеним чињеницама и околностима настанка смрти бивших припадника ЈНА, албанске националности.

7. Ову одлуку објавити у „Службеном гласнику Републике Србије“.

РС број _____

У Београду _____ 2025 г.

НАРОДНА СКУПШТИНА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

ПРЕДСЕДНИК

_____ с.р.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I. Правни основ за доношење одлуке

Правни основ за доношење одлуке је у члану 99. став 1 тачка 7. Устава Републике Србије којим је прописано да Народна скупштина доноси законе и друге опште акте из надлежности Републике Србије. У члану 8. став 1. Закона о Народној скупштини којим су предвиђени акти које доноси Народна скупштина, међу којима су и одлуке, у члану 56. став 2. истог закона којима је предвиђено образовање комисија ради сагледавања стања у одређеној области и утврђивања

чињеница о појединим појавама или догађајима и да се одлуком о образовању комисије утврђују њен састав и задатак, као и рок за извршење, са обавезом да Народној скупштини поднесе извештај о утврђеним чињеницама и околностима.

Комисија ће током трајања свог рада са дужном пажњом примењивати све прописе у вези са њеном надлежношћу и надлежношћу других институција које ће позвати ради сведочења и утврђивања чињеница. Утврђене чињенице ће бити садржај извештаја са предлогом мера о којима ће се, у складу са Пословником, одлучивати на седници Народне скупштине.

II. Разлози за доношење одлуке

У Републици Србији већ је покренута иницијатива и увелико се одвијају припреме за увођење обавезног војног рока. У вези са овом иницијативом, код албанске заједнице у Прешевској долини постоји забринутост могућим позивима младим Албанцима за одслужење војног рока, јер прошлост и њене последице и даље утичу на колективну свест Албанаца.

Албанци који су, као грађани СФРЈ, били обавезни да одслуже војни рок у Југословенској Народној Армији, често су се суочавали са етничком дискриминацијом, политичком стигматизацијом и културном репресијом унутар војске. Ово отворено непријатељство према Албанцима посебно се појачало након демонстрација 1981. године на Косову, када су захтеви за статус републике проглашени „иредентизмом“ од стране режима.

Феномен смрти албанских војника у ЈНА током постојања Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (СФРЈ) представља осетљиву тему, која се често обрађује у политичким и историјским контекстима, нарочито од стране албанске заједнице. Током 80-их година, 135 младих Албанаца изгубило је живот док су били на одслужењу војног рока у ЈНА.

Током 1970-их и 1980-их година забележен је значајан број смрти албанских војника под сумњивим околностима, које су власти често класификовале као „самоубиства“, „несреће“ или „кршења војне дисциплине“. Породице жртава често нису веровале званичним верзијама и пријављивале су трагове насиља на телима која су им враћена. Недостатак независних истрага и транспарентности додатно је подстакао сумње да је реч о убиствима из етничких или политичких мотива. Многи историчари, новинари и активисти за људска права сугеришу да су албански војници циљано били изложени насиљу због своје етничке припадности, нарочито у контексту растућег српског национализма и анти-албанског става. Албанци су често доживљавани као непоуздани, могући сепаратисти или чак као претња за федералну структуру државе.

Овај феномен оставио је дубоку рану у колективном сећању Албанаца, посебно на Косову и у Прешевској долини. У различитим периодима постојали су покушаји да се ови случајеви документују и да се тражи правда за жртве, али никада нису спроведене свеобухватне званичне истраге, ни од стране бивше југословенске државе ни од њених наследника. Одређени случајеви обележени су у медијима или кроз активизам организација за људска права. У Србији, феномен смрти албанских војника у ЈНА углавном није препознат као систематски злочин, нити је званично класификован као тема која заслужује посебну истрагу. Ова тема у државном и јавном дискурсу Србије има неколико важних карактеристика:

- Државне власти у Србији никада нису званично признале да су Албанци убијани из етничких мотива током служења војног рока у ЈНА. Појединачни случајеви третирали су као самоубиства, несреће или изоловани инциденти, без политичке или дискриминаторске позадине.
- Ниједна званична истрага није покренута, ни од стране војних ни правосудних институција у Србији, о сумњивим смртима албанских војника. Војни архиви из југословенског периода и даље су затворени, нарочито они који се тичу ЈНА и безбедносних служби.
- У јавном дискурсу и српској историографији ова тема се углавном заобилази. Када се и помене, то је обично у ширем контексту „патње свих народа Југославије“ током криза. Док се често говори о „страдању српских војника“ током ратова 90-их, не помиње се третман Албанаца током периода СФРЈ.
- Поједине организације, попут Фонда за хуманитарно право и Иницијативе младих за људска права (YIHR), бавиле су се ширим кршењима права Албанаца на Косову и ратним злочинима, али је тема убијених албанских војника у ЈНА слабо заступљена и недовољно документована у Србији.
- Главни медији на српском језику не извештавају о овој теми. Јавно мњење у Србији нема широко знање о овом феномену, а често изостаје и интересовање за критичко суочавање са прошлошћу, посебно када су у питању злочини или дискриминација према Албанцима.

С обзиром на закључак да је у Србији ова тема прећутана, недовољно документована и незаступљена ни у званичним ни у јавним наративима, што одражава озбиљан недостатак суочавања са прошлошћу и институционалну дискриминацију према Албанцима у југословенском периоду, у складу са чланом 40. тачка 6. Закона о Народној скупштини и члана 68. Пословника Народне скупштине подносим Предлог за формирање посебне Комисије ради утврђивања истине у случајевима смрти 135 Албанаца у редовима ЈНА током 80-их година.

Осим представника Народне скупштине, у комисији би требало да се нађу и представници цивилног сектора који се баве темом људских права и транзиционе правде, као и представници албанске заједнице.

III. Објашњење основних правних института

Предлогом одлуке:

- а) Предвиђено је образовање Комисије и њен састав, (тачка 1)

- б) Одређују се задаци Комисије, (тачка 4)
- ц) Прописује се начин рада Комисије, (тачка 5)
- д) Одређује се рок за извршење задатака Комисије, прописује се обавеза подношења извештаја Народној скупштини, (тачка 6)
- е) Одређује се ступање на снагу ове одлуке, (тачка 7)

IV. Процена финансијских средстава потребних за спровођење ове одлуке

За спровођење ове одлуке потребно је обезбедити средства за ангажовање чланова Комисије из реда независних стручњака и цивилног сектора.

ПРИМЉЕНО: 18.09.2025

REPUBLIKA SRBIJA
NARODNA SKUPŠTINA
POSLANIČKA GRUPA

Орг. јед.	Брбј	Прилог	Вредност
01	02-1797/25		

Pokret slobodnih građana (PSG) - Stranka demokratske akcije Sandžaka (SDA Sandžaka) -
Partija za demokratsko delovanje (PDD)
18. septembar 2025. godine
BEOGRAD

PRESEDNICI NARODNE SKUPŠTINE REPUBLIKE SRBIJE

Na osnovu člana 68. člana 150. stav 1 i člana 2. Poslovnika Narodne skupštine podnosim Predlog odluke o obrazovanju Komisije za ispitivanje navoda, činjenica i okolnosti pogibije 135 vojnika albanske nacionalnosti pripadnika bivše JNA tokom 80-ih godina (1980-1991).

Narodni poslanik

Shqip Kamberi

Na osnovu člana 8. stav 1 i člana 56. stav 2 Zakona o Narodnoj skupštini (Službeni glasnik RS, br. 9/10) i člana 68. Poslovnika Narodne skupštine (Službeni glasnik RS, br. 20/12 – prečišćen tekst) Narodna skupština Republike Srbije, na sednici _____, zasedanja u 2025. godini, održanoj _____ 2025 godine, donela je

**ODLUKU O OBRAZOVANJU KOMISIJE ZA ISPITIVANJE NAVODA,
ČINJENICA I OKOLNOSTI POGIBIJE 135 VOJNIKA ALBANSKE NACIONALNOSTI
PRIPADNIKA BIVŠE JNA TOKOM 80-IH GODINA (1980-1991)**

- 1. Obrazuje se Komisija za ispitivanje navoda, činjenica i okolnosti pogibije 135 vojnika albanske nacionalnosti pripadnika bivše JNA tokom 80-ih godina (1980-1991), po kasarnama JNA u celoj bivšoj SFRJ.**
- 2. Komisiju čine:**
 - Po jedan narodni poslanik ispred predlagača i po jedan narodni poslanik iz svake poslaničke grupe u Narodnoj skupštini, imenovan na predlog poslaničke grupe,
 - Deset nezavisnih stručnjaka iz civilnog sektora koji se bave tranzicionom pravdom koje će predložiti predlagač (najmanje jednog) i poslaničke grupe.
 - Predstavnik Nacionalnog saveta Albanske Nacionalne manjine.
- 3. Prvu sednicu komisije saziva predsednik Narodne skupštine u roku od sedam dana po stupanju na snagu ove odluke.**
 - a. Prvom sednicom Komisije predsedava najstariji član Komisije, do izbora predsednika Komisije.
 - b. Na prvoj sednici Komisija bira predsednika i zamenika predsednika iz redova svojih članova.
- 4. Zadatak Komisije je ispitivanje navoda, činjenica i okolnosti pogibije 135 vojnika albanske nacionalnosti pripadnika bivše JNA tokom 80-ih godina (1980-1991), kako bi se ustanovila istina o njihovoj pogibiji i utvrdilo da li su tačni tadašnji zvanični navodi o uzroku njihove smrti.**
- 5. Komisija ima pravo da od državnih organa i organizacija zatraži podatke, isprave i obaveštenja potrebna radi izvršavanja zadatka utvrđenih ovom odlukom.**
- 6. Komisija je dužna da zadatke utvrđene ovom odlukom izvrši u roku od 120 dana od konstituisanja Komisije.**

Komisija je dužna da Narodnoj skupštini podnese izveštaj o utvrđenim činjenicama i okolnostima nastanka smrti bivših pripadnika JNA, albanske nacionalnosti.

7. Ovu odluku objaviti u „Službenom glasniku Republike Srbije“.

RS broj _____

U Beogradu _____ 2025 g.

NARODNA SKUPŠTINA REPUBLIKE SRBIJE
PREDSEDNIK

_____ s.r.

OBRAZLOŽENJE

I. Pravni osnov za donošenje odluke

Pravni osnov za donošenje odluke je u članu 99. stav 1 tačka 7. Ustava Republike Srbije kojim je propisano da Narodna skupština donosi zakone i druge opšte akte iz nadležnosti Republike Srbije. U članu 8. stav 1. Zakona o Narodnoj skupštini kojim su predviđeni akti koje donosi Narodna skupština, među kojima su i odluke, u članu 56. stav 2. istog zakona kojima je predviđeno obrazovanje komisija radi sagledavanja stanja u određenoj oblasti i utvrđivanja činjenica o pojedinim pojavama ili događajima i da se odlukom o obrazovanju komisije utvrđuju njen sastav i zadatak, kao i rok za izvršenje, sa obavezom da Narodnoj skupštini podnese izveštaj o utvrđenim činjenicama i okolnostima.

Komisija će tokom trajanja svog rada sa dužnom pažnjom primenjivati sve propise u vezi sa njenom nadležnošću i nadležnošću drugih institucija koje će pozvati radi svedočenja i utvrđivanja činjenica. Utvrđene činjenice će biti sadržaj izveštaja sa predlogom mera o kojima će se, u skladu sa Poslovnikom, odlučivati na sednici Narodne skupštine.

II. Razlozi za donošenje odluke

U Republici Srbiji već je pokrenuta inicijativa i uveliko se odvijaju pripreme za uvođenje obaveznog vojnog roka. U vezi sa ovom inicijativom, kod albanske zajednice u Preševskoj dolini postoji zabrinutost mogućim pozivima mladim Albancima za odsluženje vojnog roka, jer prošlost i njene posledice i dalje utiču na kolektivnu svest Albanaca.

Albanci koji su, kao građani SFRJ, bili obavezni da odsluže vojni rok u Jugoslovenskoj Narodnoj Armiji, često su se suočavali sa etničkom diskriminacijom, političkom stigmatizacijom i kulturnom represijom unutar vojske. Ovo otvoreno neprijateljstvo prema Albancima posebno se pojačalo nakon demonstracija 1981. godine na Kosovu, kada su zahtevi za status republike proglašeni „iredentizmom“ od strane režima.

Fenomen smrti albanskih vojnika u JNA tokom postojanja Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) predstavlja osetljivu temu, koja se često obrađuje u političkim i istorijskim kontekstima, naročito od strane albanske zajednice. Tokom 80-ih godina, 135 mladih Albanaca izgubilo je život dok su bili na odsluženju vojnog roka u JNA.

Tokom 1970-ih i 1980-ih godina zabeležen je značajan broj smrti albanskih vojnika pod sumnjivim okolnostima, koje su vlasti često klasifikovale kao „samoubistva“, „nesreće“ ili „kršenja vojne discipline“. Porodice žrtava često nisu verovalе zvaničnim verzijama i prijavljivale su tragove nasilja na telima koja su im vraćena. Nedostatak nezavisnih istraga i transparentnosti dodatno je podstakao sumnje da je reč o ubistvima iz etničkih ili političkih motiva. Mnogi istoričari, novinari i aktivisti za ljudska prava sugerišu da su albanski vojnici ciljano bili izloženi nasilju zbog svoje etničke pripadnosti, naročito u kontekstu rastućeg srpskog nacionalizma i anti-albanskog stava. Albanci su često doživljavani kao nepouzđani, mogući separatisti ili čak kao pretnja za federalnu strukturu države.

Ovaj fenomen ostavio je duboku ranu u kolektivnom sećanju Albanaca, posebno na Kosovu i u Preševskoj dolini. U različitim periodima postojali su pokušaji da se ovi slučajevi dokumentuju i da se traži pravda za žrtve, ali nikada nisu sprovedene sveobuhvatne zvanične istrage, ni od strane bivše jugoslovenske države ni od njenih naslednika. Određeni slučajevi obeleženi su u medijima ili kroz aktivizam organizacija za ljudska prava. U Srbiji, fenomen smrti albanskih vojnika u JNA uglavnom nije prepoznat kao sistematski zločin, niti je zvanično klasifikovan kao tema koja zasluđuje posebnu istragu. Ova tema u državnom i javnom diskursu Srbije ima nekoliko važnih karakteristika:

- Državne vlasti u Srbiji nikada nisu zvanično priznale da su Albanci ubijani iz etničkih motiva tokom služenja vojnog roka u JNA. Pojedinačni slučajevi tretirani su kao samoubistva, nesreće ili izolovani incidenti, bez političke ili diskriminatorne pozadine.
- Nijedna zvanična istraga nije pokrenuta, ni od strane vojnih ni pravosudnih institucija u Srbiji, o sumnjivim smrtnim albanskih vojnika. Vojni arhivi iz jugoslovenskog perioda i dalje su zatvoreni, naročito oni koji se tiču JNA i bezbednosnih službi.
- U javnom diskursu i srpskoj historiografiji ova tema se uglavnom zaobilazi. Kada se i pomene, to je obično u širem kontekstu „patnje svih naroda Jugoslavije“ tokom kriza. Dok se često govori o „stradanju srpskih vojnika“ tokom ratova 90-ih, ne pominje se tretman Albanaca tokom perioda SFRJ.
- Pojedine organizacije, poput Fonda za humanitarno pravo i Inicijative mladih za ljudska prava (YIHR), bavile su se širim kršenjima prava Albanaca na Kosovu i ratnim zločinima, ali je tema ubijenih albanskih vojnika u JNA slabo zastupljena i nedovoljno dokumentovana u Srbiji.

- Glavni mediji na srpskom jeziku ne izveštavaju o ovoj temi. Javno mnjenje u Srbiji nema široko znanje o ovom fenomenu, a često izostaje i interesovanje za kritičko suočavanje sa prošlošću, posebno kada su u pitanju zločini ili diskriminacija prema Albancima.

S obzirom na zaključak da je u Srbiji ova tema prećutana, nedovoljno dokumentovana i nezastupljena ni u zvaničnim ni u javnim narativima, što odražava ozbiljan nedostatak suočavanja sa prošlošću i institucionalnu diskriminaciju prema Albancima u jugoslovenskom periodu, u skladu sa članom 40. tačka 6. Zakona o Narodnoj skupštini i člana 68. Poslovnika Narodne skupštine podnosim Predlog za formiranje posebne Komisije radi utvrđivanja istine u slučajevima smrti 135 Albanaca u redovima JNA tokom 80-ih godina.

Osim predstavnika Narodne skupštine, u komisiji bi trebalo da se nađu i predstavnici civilnog sektora koji se bave temom ljudskih prava i tranzicione pravde, kao i predstavnici albanske zajednice.

III. Objašnjenje osnovnih pravnih instituta

Predlogom odluke:

- a) Predviđeno je obrazovanje Komisije i njen sastav, (tačka 1)
- b) Određuju se zadaci Komisije, (tačka 4)
- c) Propisuje se način rada Komisije, (tačka 5)
- d) Određuje se rok za izvršenje zadataka Komisije, propisuje se obaveza podnošenja izveštaja Narodnoj skupštini, (tačka 6)
- e) Određuje se stupanje na snagu ove odluke, (tačka 7)

IV. Procena finansijskih sredstava potrebnih za sprovođenje ove odluke

Za sprovođenje ove odluke potrebno je obezbediti sredstva za angažovanje članova Komisije iz reda nezavisnih stručnjaka i civilnog sektora.